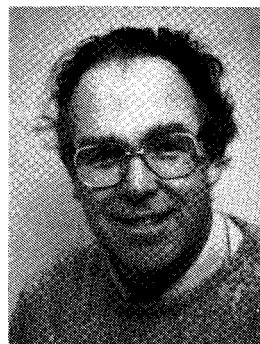

COLUMN

Drs. H. van Ruller

Ideologie en macht

De zogenaamde volksdemocratieën van communistische of zo u wilt van socialistische snit in Oost Europa zijn ineengestort. Deze gebeurtenissen zullen zeker gevolgen hebben voor de meningsvorming over de waarde of onwaarde van politieke ideologie. De waardeeloosheid van ideologie voor de vorming van het overheidsbeleid zal opnieuw door velen worden onderstreept. Onder deze velen zullen zich ook christen-democraten bevinden. Terecht zal op de gevaren van de vermenging van politieke ideologie en het uitoefenen van politieke macht worden gewezen. Waarschijnlijk zullen velen verklaren, dat nu echt het einde van het tijdperk van de ideologieën is aangebroken. De zogenaamde pragmatische politici zullen beweren, dat zij altijd al gezegd hebben, dat ideologie op een dwaalspoor uitkomt.

Een politieke ideologie bestaat uit een geheel van samenhangende begrippen, waarbij waarden en normen in relatie worden gebracht met politieke doelstellingen en middelen om die te bereiken. Deze doelstellingen en middelen noemen wij meestal beleid. Zij zijn te vinden in partijprogramma's, regeringsverklaringen, programmakkoorden, toelichtingen bij begrotingscijfers en zo voort. Deze beleidsstukken kunnen dus expliciet of impliciet doortrokken zijn van ideologie.

De discussie over ideologie in Neder-

land en hopelijk ook Europa speelt zich af onder de paraplu van de macro-ideologie van wat internationaal genoemd wordt de 'liberale' democratie.

De inhoud daarvan komt in grote lijnen neer op: het vaststellen en uitvoeren van het politieke beleid door of vanwege volksvertegenwoordigers aan te wijzen door middel van algemene en geheime verkiezingen; vrijheid van meningsuiting; vrijheid van vereniging en vergadering; het vaststellen van wetten en andere beleidsbesluiten met behulp van de meerderheidsregel; een onafhankelijke rechter om conflicten uit de weg te ruimen; en als laatste maar niet als minst belangrijke de lakmoesproef voor democratie: het respecteren van de mensenrechten met name ten opzichte van minderheden en individuen.

Gevaar

Ideologie waar iedereen het over eens is verliest zijn onderscheidend vermogen en wordt daardoor in de politieke discussie oninteressant. Echter ook in dat geval moet men de ideologische grondslagen van het politieke beleid steeds opnieuw benadrukken. Anders kan het gevaar bestaan dat bijvoorbeeld de democratische ideologie wordt weggeblazen door vaak krachtig en populistisch onder woorden gebrachte vormen van nationalisme, fascisme of misschien opnieuw marxisme.

Waardevol en belangwekkend is de discussie tussen ideologieën die verschillen. Vaak ook ontwikkelt zich een ideologie in debat met anderen. Oostlander gaat daarbij soms zover, dat hij socialisten en liberalen wijst op hun plicht hun eigen ideologie zuiver en levend te houden. Ik kan dat wel begrijpen, maar merkwaardig is het wel! Een eigen goed uitgewerkte ideologie is waardevol onafhankelijk van het feit dat anderen het laten afweten of dat onze ideologie misschien wel de enig overgebleven is.

De christen-democratische ideologie stoelt op een levende en voortdurende interpretatie van het woord of de wet van God, zoals ons dat (onder meer) in de Bijbel is overgeleverd. De voortdurende wisselwerking tussen de politieke problematiek van alle dag en het Evangelie noopt tot voortdurende herformulering van onze ideologie. Starheid en dogmatisme worden daardoor uitgesloten. De verwoording moet voortdurend worden bijgesteld omdat steeds weer andere groepen in de verdrukking komen door economische, demografische en technische ontwikkelingen. Zonder ideologie-ontwikkeling zouden de beleidsonderdelen slechts bijeen worden gehouden door min of meer toevallige omstandigheden als een politiek aansprekende persoonlijkheid, een partij-ideoloog, een groepje machtigen die elkaar de bal toespeelt, de problematiek van de dag. Ideologie-ontwikkeling veronderstelt samenhang, de kans is groot dat een politiek programma zonder ideologie verworpt wordt tot een optelsom van (toevallig) opduikende deelbelangen.

Ideologie-ontwikkeling gaat vooraf aan of gelijk op met programma- en beleidsontwikkeling. Ideologie gaat om het geven van koers en richting aan het feitelijke politieke handelen. Echter men kan ook het feitelijke politieke handelen verklaren met behulp van aanwezige of in der haast aangesleepte ideologie. Het grootste gevaar is wel dat de machthebber de realiteit niet meer wil en kan zien. In het gunstigste ge-

val worden eventuele fouten geëxcuseerd met formuleringen en opvattingen ontleend aan ideologie. Ideologie staat dan in dienst van de macht, terwijl machtigen juist in dienst van de ideologie moeten staan.

Afschuwelijk voorbeeld

De werking van de ondemocratische communistische ideologie geeft daarvan een afschuwelijk, maar wel indrukwekkend, voorbeeld. Het dagelijkse leven wordt daarin in een dwangmatig model gedwongen met als motief, dat het later wel beter zal gaan. Tijdelijk zullen mensen moeten lijden om later de heilstaat te bewerken. De ideologie rust de machthebber niet uit met een goed zicht op het wezen van de mens als zelfstandig verantwoordelijk persoon. De machthebber tast de mens aan en verliest ook het zicht op zichzelf in een hooghartig cynisme. De ideologie gaat dienen als schaamlap voor eigen machtsmisbruik. Een proces, dat zich voortplant van president tot in de kleinste vertakkingen van de maatschappij, zelfs ouders en kinderen kunnen elkaar niet meer vertrouwen. Men mag hopen, verwachten en er actief aan werken dat de macro-ideologie van de 'liberale' democratie verhindert dat een dergelijk misbruik van ideologie ontstaat. De wijze en de structuur van de mogelijke slechte werking van ideologie wordt er echter scherp mee aangegeven. Laat ze dienen ter waarschuwing!

Is het uitdrukkelijk bezig zijn met het formuleren en herformuleren van ideologie zoals het CDA dat doet dan geen gevaarlijke bezigheid? Ik vind dat het antwoord uitdrukkelijk nee moet luiden en wel om de volgende redenen.

In de christen-democratische ideologie is de denkwereld van de 'liberale' democratie verweven. Ik heb al gezegd, dat het steeds weer onderstrepen daarvan noodzakelijk is. Vervolgens kan onze partij gemakkelijk verworden tot koersloze verkiezingsmachine, die politiek geïnteresseerden aan een baantje bij de overheid helpt.

Sommigen onder ons spreken zelfs al over een noodzakelijke professionalisering van de politiek! Daar past bij een politiek programma dat flexibel genoeg is om er alle kanten mee uit te kunnen. Het bewerken van de politieke markt kan op dezelfde manier als het verkopen van auto's. Het predikaat christelijk kan je laten staan als je denkt dat de mensen er door worden aangesproken evenals bij een auto 'de krachtige motor' of 'een ruime laadbak'. Het CDA mag niet verworden tot een pragmatische partij. Het mag wel pragmatisch zijn in de betekenis van het niet sluiten van de ogen voor de feitelijk zich voordoende problematiek, maar zij zal met behulp van Evangelische noties door voortdurende discussies een ideologie moeten vormen, die een kader schept waarbinnen concrete oplossingen moeten worden gevonden. Het CDA als een verkiezingsmachine voor identificeerbare christenen is ook niet erg aantrekkelijk. Koersloosheid zal troef zijn, een in zich zelf verdeeld huis. De kerken zullen snel met het verzoek komen het predikaat christelijk te laten vallen.

Christelijke principes

Maar, zo kan men reageren, ideologieloze pragmatiek kan nu wel na een intensieve beïnvloeding van althans Europa gedurende meer dan duizend jaar. De werkelijkheid is zo doordrongen van christelijke

principes, dat het dicht bij de feitelijke situatie bedrijven van politiek alleen maar christelijke politiek kan opleveren en een ideologische benadering tot niets of fascistische of communistische aberraties leidt. Het gaat te ver om hier diep op in te gaan, maar ik deel de conservatieve tevredenheid die uit een dergelijke benadering spreekt niet. Problemen als milieu, minderheden, economische machtsposities kunnen niet zonder ideologische koersbepaling worden aangepakt.

Ik zal niet beweren, dat het bewust werken met politieke ideologie geen gevaren in zich bergt. Het is goed voortdurend op zijn hoede te zijn voor fout gebruik. Het is daarom ook goed dat leden, politieke vertegenwoordigers en gezagsdragers zich regelmatig laten beïnvloeden door Evangelische bezinning en gebed gepaard gaande met gemeenschappelijke viering en sacrament.

'Geef dan uw knecht een opmerkzaam hart, opdat hij uw volk richte, door te onderscheiden tussen goed en kwaad, want wie zou in staat zijn dit uw talrijk volk te richten?' Dit gebed van Salomo verdient navolging.

